

Hoste. Sommeren 1922 skriver den finlandssvenske lyriker Edith Södergran en række breve til sin ven Elmer Diktonius. Mens borgerkrigen raser rundt om Raivola, ødelægger tuberklerne hendes lunger.

Glem mig nu ikke, stærke storm

AF JØRGEN HERMAN MONRAD

Den 1. juni 1922 skriver den 30-årige finlandssvenske lyriker Edith Södergran et brev til sin ven, den 26-årige forfatter Elmer Diktonius, der bor på adressen Havsgatan 5, Helsingfors. Det er hendes syvende brev til ham, siden deres brevveksling begyndte i marts. Og også her i dette brev drejer det sig om den antologi med ny finlandssvensk lyrik, som hun er i færd med at redigere, og som inden længe skal udkomme på et tysk forlag i Berlin. Hun beder ham sende flere digte, og så fortæller hun ham om sin hund Martti der – ligesom hun selv – er så syg, at det er synd at lade den leve, men lige så synd at lade den dø.

Fra sit skrivebord kan Edith Södergran se lige ud på kirkegården i den lille finske by Raivola på det Karelske Næs nordvest for Sankt Petersburg. »Jeg så en stor kirke med åbne døre,« har hun skrevet i et af sine digte, »og alle, som kom ud, var blege og stærke og beredt til at dø.« Og, ja, hun er skam også selv »beredt til at dø«. Den tuberkulose, som hun har lidt af, siden hun var 17, og som slog hendes far ihjel, da hun var 15, har nu næsten ødelagt hendes lunger. Og hun, der trods sin isolerede position i det finlandssvenske litteraturliv allerede har et lille livsværk af digtsamlinger bag sig, har i over et år ikke skrevet et eneste digt.

VI kan se det for os: Edith Södergran sidende ved sit skrivebord i sit lille træhus i Raivola. Og hvis vi løfter blikket, kan vi også se, at det udenfor er sommer nu. Små, brune bier flakser sorgløst omkring i luften. Og den blodige borgerkrig mellem »de røde« og »de hvide«, som i flere år har raset i skovene rundt om Raivola, hvor rige familier fra Skt. Petersburg, før krigen begyndte, tilbragte deres somre i smukke sommervillaer, forekommer et øjeblik glemt. Rundt om Ediths hus vokser høje buske. Men hvis vi bliver ved med at se, kan vi nu, ja, lige nu, se hende træde ud af huset og gå med rolige skridt ned mod den store Onkamo-sø for at se ud over vandet.

EDITH Södergran blev født i Sankt Petersburg den 4. april 1892. Hendes far Matts Södergran var enkemand, da han giftede sig med hendes mor Helene, der kom fra en velhavende familie, men som nogle år før havde født et barn uden for ægteskab, der siden var dødt. Efter brylluppet forærede Helenes far parret et hus i Raivola og gjorde Matts til bestyrer af et savværk. Fra hun var 10 til hun var 17, boede Edith dog for det meste i Skt. Petersburg, hvor hun var elev ved den tyske pigeskole, som lå lige over for zarens turkisblå vinterpalads. Hendes klassekammerater var tyske, russiske, finske, baltiske og skandinaviske piger, og på skolen lærte hun både tysk, fransk, engelsk og russisk, men hun fik ingen undervisning på sit modersmål svensk.

Under den mislykkede revolution i 1905 var Edith og hendes kammerater efter al sandsynlighed vidne til den blodige massakre den 22. januar på op mod tusind demonstranter, og to år senere så hun så sin far dø. Samme år døde hendes »søster« Singa også. Singa var en fattig ung pige fra Raivola, som Helene Södergran havde adopteret og taget med sig ind til Skt. Petersburg. Efter at have boet der i nogen tid

»Hun, der trods sin isolerede position i det finlandssvenske litteraturliv allerede har et lille livsværk af digtsamlinger bag sig, har i over et år ikke skrevet et eneste digt.«

stak hun imidlertid af, og på vejen tilbage til Raivola blev hun påkørt af et tog.

Da Edith i 1909 fik konstateret tuberkulose, blev hun indlagt på det samme sanatorium, som hendes far tidligere havde været indlagt på. Her dagdrømte hun om fjerne, eksotiske lande og forelskede sig hemmeligt i en af lægerne, og en dag chokerede hun alle ved at fri til ham. Efter denne skandale rejste Helene Södergran med sin datter til Schweiz. På et sanatorium i Arosa stillede tre tuberkuloselæger hver sin diagnose, og de to kvinder besluttede derfor at opsøge den berømte dr. Ludwig von Muralt i Davos. Doktoren punkterede Ediths venstre lunge og fyldte den med nitrogengas, og foråret 1912 erklærede han hende så godt som rask. Den nu 20-årige Edith blomstrede op i Davos. Hun læste Nietzsche, diskuterede antroposofi med de andre patienter og skrev digte på tysk og svensk. Men da hun og moderen i foråret 1914 rejste hjem til Raivola, vendte sygdommen tilbage.

Den unge forfatter Elmer Diktonius var uddannet komponist og havde fået udgivet sin aforismesamling *Mit digt*, da brevvekslingen med Edith Södergran begyndte.

En sengeliggende Edith Södergran går sin skæbne i møde.

Mens Første Verdenskrig rasede i Europa, levede Edith og hendes mor stille og tilbagetrukket. Ediths første digtsamling *Digte* blev trykt, men vakte ingen større opmærksomhed. Og netop som hun i oktober 1917 var rejst ind til Helsingfors for at tage kontakt til andre finlandssvenske forfattere, begyndte bolsjevikernes revolution. Familien Södergrans opsparring, der var anbragt i ukrainske værdipapirer, blev fra den ene dag til den anden værdiløs. Edith og Helene kunne stadig klæde sig fint og sætte porcelænsskåle på spisebordet. Men fra nu af måtte de lære at sulte.

BREVVEKSLINGEN med Elmer Diktonius var begyndt, efter at den unge forfatter, der var uddannet komponist, og som netop havde fået udgivet sin aforismesamling *Mit digt*, i marts 1922 var rejst til Raivola for at møde sin lidt ældre kollega. Mødet havde været kort. I vintermørket »lyste hendes feberhede øjne som to stjerner«, huskede Diktonius senere. Ediths brede mund havde haft et »kosmisk smil«, og de to digtere havde begge forsøgt »at finde det væsentlige hos hinanden, vel vidende, at øjeblikket ikke kunne gentages.«

Allerede i sine første breve opfordrer Edith

nu sin nye ven til at »skrive så frit og ukonventionelt, De vil« og undskylder samtidig sit eget tonefald: »Fy, støvet flyger jo fra dette brev. Føj, at skrive intellektuelle breve.« Og med en håndskrift, som Diktonius senere kalder »skolepigeagtig«, men også »raffineret, trodsig og tilbedende« fortæller hun, at hendes liv har været præget af »ensomhed og sygdom«, for hun har alt for længe »levet i dødens og månens atmosfære.« Og netop derfor betyder den finlandssvenske antologi, hun er i færd med at redigere, så meget for hende. For den er lig med et fællesskab med ligesindede, lig med en fremtid og et håb. »Jeg elsker antologien,« skriver Edith. »Jeg vil, at den skal være som et underværk.«

Så da det tyske forlag sent om sommeren meddelte hende, at det ikke længere har råd til at udgive antologien – i Berlin er den berygtede hyperinflation netop ved at sætte ind – bryder hun sammen. Hun brænder samtlige de 160 manuskriptsider, som hun i de sidste måneder har oversat til tysk.

Og i sine breve fortæller hun nu igen og igen Diktonius om den syge hund Martti, men mener i virkeligheden sig selv: »Martti er blevet så lille, så lille,« skriver hun. »Martti har det værre, han dør sikkert. Jeg ligger i sengen, jeg har spytet blod. Men Martti lever.« I maj 1923 spadserer Edith og hendes mor for sidste

Litterære brevvenskaber

Nogle af mellemkrigstidens store europæiske forfattere brevvexlede intenst. At læse dem over skulderen kan både skabe og forny kendskabet til forfatterne og deres værker..

sætninger lyder: »Glem mig nu ikke, stærke storm.«

Den 23. juni 1923 dør Edith Södergran. Klokkeren er 8 om aftenen. Det er sankthans aften.

MAN begraver hende på kirkegården lige ud for hendes stue. Elmer Diktonius, der drømte om at revolutionere livet og poesien, og som gerne ville have haft hende ved sin side, gemmer resten af sine dage på hendes breve som på relikvier. Hvad moderen Helene angår, bliver hun boende i Raivola indtil 1939, hvor hun dør på flugt fra de fremrykkende sovjetiske tropper under den såkaldte vinterkrig. Efter krigen bliver Raivola omdøbt til Rosjtjino, og den lille by ligger fra nu af på russisk territorium.

Edith Södergrans digtsamlinger *Digte*, *Septemberlyren*, *Rosenaltret*, *Fremtidens skygge* og *Landet som ikke er* betragtes i dag som hovedværker i skandinavisk modernisme. Fire-fem fotografier viser den stolte, smukke, ensomme Edith foran sit og moderens hus. »Lov mig helligt,« skriver Edith i et af sine sidste breve, »at mine breve aldrig kommer i hænderne på de ådselsgravere, der skriver biografier.«

Edith Södergrans »Breve til Elmer Diktonius« findes på dansk i Karsten Sand Iversens oversættelse, udgivet af forlaget Virkelig i 2014.

Med en håndskrift, som Diktonius senere kalder 'skolepigeagtig', men også 'raffineret, trodsig og tilbedende' fortæller hun, at hendes liv har været præget af 'ensomhed og sygdom', for hun har alt for længe »levet i dødens og månens atmosfære«.

gang sammen ned til Onkamo-søens bred, og i et brev fortæller hun, at skovarbejderne nu fælder træerne uden for hendes hus, hendes barndoms træer. Selv er hun svag, men føler sig »meget lykkelig«. I juni poster moderen Ediths sidste brev til Elmer Diktonius. »Natlige krampe-kvælningsanfald,« skriver hun. »Ingen søvn.« Og en af hendes sidste

BRIDGE

Af Peter Lund

Kun 5 danskere til Tromsø

Kun meget få danske spillere tager turen til EM i Tromsø. Den første uge spilles mixed. Fra lørdag fire dage hold, hvor der på de 84 hold kun er 3 danske spillere, mens 5 danske spillere deltager i mixedpar. Der transmitteres fra mandag på BBO.

Ved NM på Færøerne vandt hjemmeholdet sine første medaljer: Sølv i Åben række efter Island. Der var dog også en dansk sølvmedalje. Holdets kaptajn er nemlig Jacob Røn, der som træner for de danske damer også var med til at hente en guldmedalje hjem.

Her er et af færingernes store gevinstspil:

Vest/N-S	♠ 6		
	♥ 9 7 6 3		
	♦ B 3		
	♣ E K B 6 5 3		
♠ E 10 2		N	♠ B 9 8 7 5
♥ K D 5 2		V	♥ B 8
♦ E 10 9 6 5 2		Ø	♦ 4
♣ -		S	♣ 10 9 8 4 2
	♠ K D 4 3		
	♥ E 10 4		
	♦ K D 8 7		
	♣ D 7		
VEST	NORD	ØST	SYD
1♦	2♣	Pas	3ut
D	Pas	Pas	Pas

Lassaberg – Joensen var NS mod Morten og Dennis Bilde. Morten valgte at angribe med ♦6, og så fik Syd det første stik på ♦7. Ruder til knægten og klør til damen afslørede nu den kedelige 5-0 sits. Her kastede Vest ♥2? Derefter ♠K til Esset og skift til ♥5, hvor Dennis nøjedes med ♥8 – og så var der let 10 stik: 950 til NS. Det hjælper dog ikke at stikke med ♥B. Syd kan nu spille ♦K til Esset og Vest er tvunget til at sætte ham ind på enten ♠D eller ♦D og 9 stik.

Ved det andet bord angreb Mohr med ♦10 til knægten, klør hjem til damen, ♦K til Esset. Vest skiftede til ♥K til Esset og ♥10 til knægten. Mikkelsen i Øst skiftede til ♠B til damen og Esset. Nu havde Lars Tofte i Syd 9 stik, men han kunne ikke få dem. Vest trak ♥D og kunne nu slutspille bordet med ♥5 til ♥9, og Øst fik det sidste stik på ♠10: en ned.

I moderne bridge er det meget svært at straff-doble modstanderne selv om de har været for tyndt inde. I dette spil, der er fra en holdturnering på BBO, var det vores system med 4-farve åbning i hjerter, der skabte muligheden.

Vest/Ingen	♠ E 5		
	♥ B 9 4		
	♦ K 8 7 4 3		
	♣ E B 9		
♠ K D		N	♠ 10 7 6 3
♥ E 10 8 6 3		V	♥ K D 2
♦ E 10 9 6 2		Ø	♦ D B 5
♣ 7		S	♣ 5 4 3
	♠ B 9 8 4 2		
	♥ 7 5		
	♦ -		
	♣ K D 10 8 6 2		

VEST	NORD	ØST	SYD
1♥	2♣	D	Pas
Pas	Pas		

Over 2♦ valgte min makker at doble negativ – jeg kunne jo have 4-4 i major. Syd kunne ikke blande sig (det var jo ikke en straff-dobling). Jeg forvandlede doublingen til straf, og stakkels Nord havde ikke noget sted at flygte.

Det blev et blodbad: Øst angreb med ♥KD, ♥2 til Esset, ♥10 til ♦7 og ♦D. ♠3 til damen og Esset, ♣E og klør til damen og ♦2, ♥6 til ♦8 og ♦D, endnu en klør til trumf plus ♠K. Jeg skulle stadig have 2 stik på ♦E109: 3 stik til Nord og -1100. Med major 5-farve åbninger ville Øst typisk støtte til 2♥ - og NS var ude af problemerne.

Bemærk at 4♥ kan sættes med ruder ud til trumf, ind på et af de sorte esser og endnu en ruder-trumfning.

SKAK

Af Peter Heine Nielsen

Frit fald

I 19 topturneringer i træk er Magnus Carlsen mindst blevet nr. 2. Man skal helt tilbage til London 2011 for at finde en 3. plads. Han sidder på alle 3 VM-titler, er verdensranglistens suveræne nr. 1 og har vundet, hvad han har stillet op i dette år. Så selvom resten af verdenseliten er til start i Stavanger, forventede man endnu en suveræn præstation af nordmanden, og selv det absurde tab på tid i første runde mod Topalov ændrede ikke på indtrykket af, at han er niveauer over resten. Tabet imod Caruana kunne tilskrives irritation over tidstabet runden før, og i 3. runde lignede det længe gevinst mod Giri, før det sluttelig blev remis. Selv med et halvt point af tre mulige afskrev man på ingen måde et storstilet comeback, som han er lykkedes med før. Men i 4. runde blev det endegyldigt klart, at Norway-Chess vil blive turneringen, hvor konkurrenterne virkelig har fået ram på nordmanden. Vishy Anand har lidt to smertelige VM-nederlag imod Carlsen, hvor begge matcher ikke kunne give anden konklusion, end at der var klasseforskel mellem spillerne. Anand vandt blot et parti, og kun fordi Carlsen stod direkte til tab efter åbningsfasen. Hver gang partiet fik et normalt forløb, var Carlsen ovenpå. Men i Norway-Chess ser alt ud til at være vendt på hovedet:

Vishy Anand – Magnus Carlsen

1.e4 e5 2.Sf3 Sc6 3.Lb5 a6 4.La4 Sf6 5.0-0 Le7 6.d3 d6 7.c3 0-0 8.Sbd2 Te8 9.Te1 b5 10.Lc2 Lf8 11.Sf1 g6 12.h3 Lb7 13.Sg3 Sb8 14.d4 Sbd7 Via trækstilling er de endt i en kendt teoristilling i Breyer-forsvaret i spansk. 15.a4 c5 16.d5 c4 17.Lg5 Lg7 18.Dd2 Tb8?! Planen med ...Tb8 blev spillet af Dominguez nyligt, men med 17...Tb8 og 18...Sc5. Forskellen er markant, for da når man 19...Lc8 dækkende g4-feltet. En unøjagtighed som Anand straks udnytter. 19.Sh2 Lc8 20.Sg4! Sc5 21.Sh6+! Lxh6?! 21...Kf8 22.axb5 axb5 23.f4 giver hvid et kraftigt angreb, så Carlsen afgiver sin forsvarsløber, men vinder lidt tid til modangreb på dronningefløjten. 22.Lxh6 bxa4 23.Ta2 a3?! 24.bxa3 Sfd7 25.f4 a5 26.Tf1 f6?! Logisk for at forsvare de sorte felter, men direkte 26...Sd3?! var en bedre chance. 27.f5! Sd3 28.Lxd3 cxd3 29.Dd1! Siger imod g4. 29...Te7 30.Taf2 Tf7 31.Dxd3 Sc5 32.Df3 La6 33.Dg4 g5

Anand står lovende, men det har han gjort flere gange imod Carlsen, og oftest tabt. Måske fornemmede han nordmandens sårbarhed? Han ryster ikke det mindste på hånden, og ofrer stærkt en kvalitet: 34.h4!! Lxf1 35.Txf1 Dd7 36.hxg5 fxg5 37.Dh5 Kh8 38.f6! Tg8 39.Lg7+ Vinder kvaliteten tilbage, men vigtigere, bryder afgørende igennem det sorte forsvar. 39...Tfxg7 40.fxg7+ Dxg7 41.Sf5! Dg6 42.Dxg6! Txg6 43.Se7! Den afgørende pointe. 43...Th6 44.Tcf8+ Kg7 45.Tc8! Er knusende, truende en springerskak på f5. 43...Kg7 44.Sxg6 Kxg6 45.Tf8! a4 46.c4 h5 47.Kf2 og Carlsen opgav. Efter 7 runder har han 2½ point, Topalov fører med 6, foran Anand og Nakamura med hver 4½.